
In memoriam Prof. Dr. Novotni Zoltán

Az agrárjogi dogmatika megalapozásának úttörője

Csák Csilla*

A rendszerváltást követő piacgazdasági szemléletű gazdaságpolitikai elképzelések és a restitúciós törekvések jelentős változásokat idéztek elő a mezőgazdasági üzemszervezés alanyi (a szövetkezetek) és tárgyi oldalának (a föld) jogi szabályozását illetően. Novotni Zoltán magánjogász professzorként az elsők között foglalkozott az agrárjog jogágisági, jogtudományi és stúdiumi jellegét érintő területekkel. A jelen írás az „A magyar agrárjog fejlődésének vázlata” című műve mentén vizsgálja az agrárjogi szabályozás, az agrárpolitika és az agrárjogi oktatás napjainkban betöltött szerepét.

Kulcsszavak: agrárpolitika, agrárjogi oktatás, Novotni Zoltán, rendszerváltozás, agrárjogi szabályozás

In memoriam Prof. Dr. Zoltán Novotni—A pathfinder in establishing the doctrine of agricultural law

The market economy approach to economic policy and restitutionary efforts after the regime change brought about significant shifts in the legal regulation of the subject (cooperatives) and the object (land) of the agricultural sector. Zoltán Novotni, as a professor of private law, was one of the first to engage in the areas of the legal, jurisprudential and doctrinal nature of agricultural law. The present paper examines the role of the agricultural policy, the legislation, and the agricultural law education in Hungary today, based on his work "An Outline of the Development of Hungarian Agricultural Law".

Keywords: agricultural policy, education of agricultural law, Zoltán Novotni, regime change, agricultural regulation

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2024.2.24>

1. Személyes emlékek

A Nehézipari Műszaki Egyetem (ma Miskolci Egyetem) Állam- és Jogtudományi Karán megszerzett diplomával a zsebemben, 1990-ben a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Bíróságon (ma Miskolci Törvényszék) fogalmazóként helyezkedtem el és kezdtem meg a joggyakorlatot. 1991. év elején telefonon hívott fel a jogi kar

* Egyetemi tanár, dékán, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Agrár- és Munkajogi Intézeti Tanszék.

dékánja Novotni Zoltán, és tanársegédi állást ajánlott az agrárjog oktatására. Rövid gondolkodást követően elfogadtam az ajánlatát és 1991. év tavaszától egyetemi oktatóként dolgozhattam nagyra tisztelt és becsült tanárommal. Akkor még nem sejtettem, hogy Novotni Zoltán professzor úrhoz mennyire közel áll az agrárjogi szabályozás kérdése és mennyire fontosnak tartja ennek a területnek a kutatását, rendszertani elemzését és oktatását. Hamarosan egyértelművé vált számomra, hogy nem csak a mezőgazdasági tevékenységekhez kapcsolódó biztosítási kérdések állnak nála fókuszban, hanem többről van szó, az agrárjog rendszertani megalapozásának kérdéseivel is behatóan és átfogóan foglalkozik.

Egyetemi tanulmányaim alatt a mezőgazdasági jogi ismereteket a földjog és a szövetkezeti jog (mezőgazdasági termelőszövetkezeti jog) stúdiumok keretei között sajátítottuk el. A rendszerváltást követően a 90-es évek elején került bevezetésre az agrárjog tárgy oktatása. Ez a változás szoros összefüggésbe hozható az agrárjog szabályozási tárgyának, és jogtudományi kutatásának nemzetközi és hazai átalakulásával és ennek felismerésével.

2. A magyar agrárjog kezdete

A rendszerváltást követő piacgazdasági szemléletű gazdaságpolitikai elképzelések és a restitúciós törekvések megvalósítása jelentős változásokat idézett elő a mezőgazdasági üzemszervezés alanyi (szövetkezetek) és tárgyi (föld) oldalának jogi szabályozását illetően. Az ezt megelőző időszakban is már és ennek a folyamatnak az értelmezésében és dogmatikai kezelésében nagy szerepe volt a jogtudománynak. A jogtudományi kutatások és eredmények nagy hatással voltak a jogászképzés oktatási anyagainak súlypontváltására. A kialakuló agrárjog szerepe, szabályozási tárgykörei és annak jellege alapján az agrárjog jogági meghatározása tekintetben is felerősödtek a különböző álláspontok. Az agrárjog jogágisági, jogtudományi és stúdiumi jellegét érintő területekkel foglalkozott Novotni Zoltán magánjogász professzorként a rendszerváltást követően az elsők között.

1990. novemberében Olaszországban, az agrárjoggal foglalkozó egyetemi tanárok világszervezete első kongresszusán¹, Novotni Zoltán a referátumában a magyar agrárjog fejlődésének vázlatáról tartott előadást, amelynek magyar nyelvű változata a Magyar Közigazgatás hasábjain olvasható.² Az agrárjogot önálló jogágként határozta meg, amely „a hivatásszerű földművelő és gazdálkodó tevékenység joga, mely a termőföld védelmét és az agrár termékek feldolgozási folyamatát is felöleli” definiálta. Professzor Úr megállapításai teljesen helytállóak, az adott időszak tekintetében vitathatatlanként és megalapozottak. Az agrárjog jogágiságának vizsgálata során arra a következtetésre juthatunk, hogy napjainkban a jogágak elhatárolásának általánosan elfogadott szempontjai nehezen ragadhatók meg, és a funkcionális megközelítés elméletét osztva, az agrárjog jelentőségére tekintettel annak önálló jogágisága nehezen vitatható.³ Az agrárjog szabályozási

¹ Unione Mondiale Degli Agraristi Universitari (U.M.A.U.)

² Novotni Zoltán: A magyar agrárjog fejlődésének vázlatja, Magyar Közigazgatás. 1991. 3. sz. 275-280.o.

³ Az agrárjog dogmatikájáról lásd bővebben: Csák Csilla: Az Agrárjog rendszerbeli sajátosságai és fejlődési tendenciái, in: A Civilizáció fejlődéstörténete (szerk.: Miskolczi-Bodnár Péter), Miskolc, Bíbor Kiadó,

tárgyaira, a szabályozás társadalmi és gazdasági jelentőségére, az összetett és más jogágak, jogterületekre integráló szabályozási tartalomra figyelemmel, az agrárjog funkcionális jelentősége megállapítható. Az agrárjogi szabályozás a magánjogi és közjogi elemeket ötvözi, módszertani szempontból a megengedő és imperatív normativitás jellemzi, mind anyagi, mind az eljárásjogi viszonylatban egyaránt.

Novotni Zoltán idézett referátumában kitért arra, hogy *„a megújuló magyar gazdaság, ezen belül az agrárgazdaság új típusú jogi szabályozást vár, ehhez értékes segítséget adhat a tudományos gondolkodás és a most kibontakozó magyar agrártudomány is.”* Előre mutató gondolatai valóra váltak, az új és a folyamatosan átalakuló jogi szabályozás újabb kihívásokat és lehetőségeket biztosít az agrárjogtudomány számára, amelynek jelenkori művelői aktívan fejtik ki álláspontjukat.

3. Az agrárjog szabályozása

Az agrárjog szabályozási tárgyköreibre Novotni Zoltán – az átalakuló társadalmi és gazdasági folyamatok közepén – helyesen utalt a fentiekben hivatkozott agrárjog definíciójában. Az általa körvonalazott szabályozási elemek egyértelműen meghatározhatók napjaink súlyponti tárgyköreibben is. Az agrárjog szabályozási tárgyai⁴ egyrészt a mezőgazdasági tevékenység, amely magába foglalja az előállítás és feldolgozás folyamatát is. Fogalmi meghatározása különböző jogszabályokban megtalálható⁵, amelyek különböző fókuszúak, de alapvetően a mezőgazdasági fő- és kiegészítő tevékenységek földforgalmi törvény⁶ szerinti meghatározását tekinthetjük a legkomplexebbnek. Másrészt az agrárjog szabályozási tárgya a mezőgazdasági termelő, amely fogalom alapvető ismérve a mezőgazdasági tevékenységet professzionális szinten végző természetes személy (földműves) vagy jogi személy (mezőgazdasági termelőszervezet). Harmadrészt az agrárjog szabályozási tárgya a mezőgazdasági üzem, amely az azonos céllal működtetett mezőgazdasági termelési tényezők (föld, mezőgazdasági felszerelés, egyéb vagyonelemek) szervezeti alapegysége, amely a gazdasági összetartozás révén gazdálkodási alapegység is⁷. Negyedrészt az agrárjog szabályozási tárgya a mezőgazdasági termék, és az

2006, 83-87. o.; Kurucz Mihály: Az agrárjog tárgya, fogalma, alapelvei és rendszere, *Journal of Agricultural and Environmental Law (JAEL)*, 2 (2007) 2, 41-84. o.; Prugberger Tamás: Adalékok az agrárjog jogrendszerbeli elhelyezéséhez, *Jogtudományi Közlöny*, 45 (1990) 5, 178-181. o.; Tanka Endre: Az agrárjog fogalma és helye a magyar jogrendszerben, *Magyar Jog*, 52 (2005) 7, 394-404. o.; Veres József: Egy lehetséges agrárjogi koncepció vázlata, in: *Emlékkönyv dr. Kemenes Béla egyetemi tanár 65. születésnapjára* (szerk.: Tóth Károly), Szeged, SZTE-ÁJK, 1993, 519-526. o. Szilágyi János Ede: Gondolatok az agrárjog jogágiságáról, *Magyar Jog*, 51 (2004) 9, 535-544. o.; Szilágyi János Ede: Az agrárjog dogmatikájának új alapjai – útban a természeti erőforrások joga felé?, *Jogtudományi Közlöny*, 62 (2007) 3, 112-122. o., Szilágyi János Ede: Változások az agrárjog elméletében? *Miskolci Jogi Szemle* 11. évfolyam (2016) 1. szám 30-50. o., JAKAB András (2005): A jogági felosztás problematikája – különös tekintettel az agrárjogra. *Collega*, 9 (4), 52–54. o.

⁴ Fodor László: *Agrárjog*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2005, 17-54. o.

⁵ A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (Földforgalmi tv.), 8/2015. (III. 13.) FM rendelet a mezőgazdasági termelők részére nyújtandó közvetlen támogatás igénybevételére vonatkozó szabályokról, a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény stb.

⁶ 2013. évi CXXII. törvény

⁷ 2013. évi CXXII. törvény 5. § 20. pont

élelmiszer, amely fogalmak, mind nemzetközi, mind uniós szinten is meghatározásra kerültek tételesen.⁸

Novotni Zoltán idézett referátumának ideillő gondolatai szerint „*az agrárjog feladata mindazon szerződések kidolgozása, rendszerezése és oktatása, melyek a termőföldhasznosítás, a földművelés és állattenyésztés, a mezőgazdasági termék értékesítés és a termelési, feldolgozási, valamint értékesítő szervezeti struktúra szabályozására alkalmas.*” Arra a funkcionális kapcsolatra utalnak gondolatai, amelyek a szabályozási tárgyköröket összekötik és működtetik. A szerződéses jogviszonyok agrárjogi vonatkozásai többrétűek, mind a magánjogi, mind a közjogi elemeket ötvözik és ennek megfelelően mind a Polgári Törvénykönyv szabályanyagában, mind a speciális agrárjogi tárgyú joganyagban megtalálhatók. Ezek a megállapításai a piacgazdasági folyamatok tükrében átalakuló szabályozási irányokból eredeztethetők. A termelőszövetkezeti tulajdon (föld és egyéb vagyonelemek) magánosítási és kárpótlási folyamatai, a szövetkezeti közös használati struktúra felbomlásának a folyamata előre vetítette a magántulajdonon alapuló földhasználatot, illetőleg a használati jogosítványok magánjogi alapon történő átadásának lehetőségét. Amely azt is jelentette, hogy a szövetkezetek szerepe és viszonya a tagi gazdaság vonatkozásában megváltozik, a szövetkezeti érdek dominanciája átalakul és a tagi gazdaság érdekekkel egyensúlyba kerül. Az agrárgazdasági szövetkezetek egzisztenciális szövetkezeti jellege a rendszerváltást követően megszűnt, a szövetkezetek status quoja az integrátori szerep felé mozdult, amelyben a szövetkezetek beszerző-értékesítő jellege, a tagi gazdaságot kiszolgáló szerepe erősödött. A farmgazdaság modellje a rendszerváltást követően előtérbe került és a családi gazdaságok szabályozásával kiterjedt, majd ennek átalakítására került sor a 2020-as évek elején.⁹ Az Alaptörvény rendelkezése értelmében a termőföld és az erdők tulajdonjogának megszerzése, valamint hasznosítása korlátait és feltételeit, valamint az integrált mezőgazdasági termelés szervezésre és a családi gazdaságokra, továbbá más mezőgazdasági üzemekre vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.¹⁰

4. Agrárpolitika szerepe

Ha elfogadjuk azt a hipotézist, hogy az agrárjog az agrárpolitika végrehajtásának eszköze, és az ehhez szükséges joganyagot foglalja magába¹¹, akkor az agrárjog tartalmi jegyeit az agrárpolitika által lehatárolt területen belül kell keresnünk. Az agrárpolitika¹² két szakpolitikai szinten jelenik meg, egyrészt a közös agrárpolitika

⁸ lásd az Európai Unió működéséről szóló Szerződés I. számú mellékletében felsorolt termékek

⁹ 2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról

¹⁰ Alaptörvény P) cikk (2) bekezdés

¹¹ Szilágyi János Ede: Változások az agrárjog elméletében? Miskolci Jogi Szemle 11. évfolyam (2016) 1. szám 36. o.

¹² OLAJOS István (2006): The provisions of the Rural Development in connection with the agriculture in Hungary. JAEL 1 (1), 3–22. o., OLAJOS István (2007): A rendszerváltás és az agrártámogatások kapcsolata. In: CSÁK Csilla (szerk.): Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára. Miskolc, Novotni Kiadó, 279–289. o., OLAJOS István (2007): A vidék. In: Olajos István

(KAP) és a hazai nemzeti agrárpolitika szintjén. Az EUMSZ 39. cikke rögzíti a KAP egyedi célkitűzéseit: (a) a mezőgazdasági termelékenység növelése a műszaki fejlődés előmozdításával, valamint a termelési tényezők, így különösen a munkaerő lehető legjobb hasznosításának biztosításával; (b) a mezőgazdasági termelők megfelelő életszínvonalának biztosítása; (c) a piacok stabilizálása; (d) az ellátás hozzáférhetőségének biztosítása; (e) elfogadható árak biztosítása a fogyasztók számára. A KAP megfogalmazott általános célkitűzései gazdasági jellegűek, ugyanakkor az egyes időszakokra (jelenleg 2023-2027) meghatározott konkrét irányok a KAP stratégiai tervekben kerülnek rögzítésre. A KAP stratégiai tervek hozzájárulnak az éghajlat-politikai fellépéshez, a természeti erőforrások védelméhez, a biológiai sokféleség megőrzéséhez és javításához, valamint erősítik a vidéki térségek társadalmi-gazdasági szerkezetét. Jelentősen hozzájárulnak az uniós mezőgazdaság fenntarthatóvá válásához, valamint fontos szerepet játszanak abban, hogy a mezőgazdasági termelők megfelelő jövedelemben részesüljenek és hogy az élelmiszerellátás biztonságos legyen.¹³ Mindezek végrehajtásához kapcsolódnak a tagállami agrárpolitikához tartozó dokumentumok és jogszabályok, amely irányoknak megfelelően az uniós és a tagállami agrártámogatási rendszer működik. Az agrártámogatások jövedelemtámogatási, piacsabályozási és vidékfejlesztési támogatások köré csoportosíthatók és a KAP az uniós költségvetés 31 %-át teszi ki.

Az EU-ban 10 millió mezőgazdasági termelő gazdálkodik az uniós földterületek 39 %-án, 447 millió fogyasztót érint, akiknek 30 %-a vidéki területen él.¹⁴ Az agrárpolitika és a vidékfejlesztés politika között szoros összefüggés áll fenn, a vidék fejlesztésének egy része a KAP-hoz tartozik. Az agrártámogatási rendszer környezetpolitikai stratégiai célokat is szolgál, a fenntartható mezőgazdaság, a környezeti fenntarthatóság, éghajlatváltozás, biodiverzitás stb. szempontjaira figyelemmel, meghatározva olyan agrominimum előírásokat (helyes mezőgazdasági gyakorlat), cross compliance elveket, amelyek integratív módon segítik a természeti erőforrások megőrzését. Mindezek érvényre juttatásához nagyon kiterjedt és mindebből következően nehezen behatárolható joganyag szabályozza az agrárjogi viszonyokat, és az is megállapítható, hogy az EU bíróságainak eljárásában az ítéletek közül 20 %-a agrárjogi tárgykörű.

Novotni Zoltán hivatkozott referátumában leszögezte, hogy *„az agrárjog feladata a mezőgazdasági tevékenység támogatásával, a mezőgazdasági termelési és feldolgozási tevékenység hitelezésével és a mezőgazdasági termelés biztosításával összefüggő jogintézmények és jogviszonyok tárgyalása is. Az agrárjog egyetemi oktatása és tudományos művelése széleskörű nemzetközi kitekintést igényel. Figyelembe kell vennünk a fejlett agrárjogi rendszerekkel rendelkező államok tapasztalatait éppúgy, mint az úgynevezett a harmadik világ föld reformjaival és agrárgazdaságával összefüggő tapasztalatokat. Legfontosabb feladat ezen a téren az Európai Közösség agrárjogi rendszerének mélyreható tanulmányozása,*

(szerk.): Vidékfejlesztési politika és támogatásának joga. Miskolc, Novotni Alapítvány, 30–34. o., OLAJOS István (2010): A KAP második pillére: a vidékfejlesztés. In: CSÁK Csilla (szerk.): Agrárjog. Miskolc, Novotni Alapítvány, 423–440. o.

¹³ https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_hu

¹⁴ <https://www.consilium.europa.eu/hu/infographics/common-agricultural-policy-cap/>

*feldolgozása és ismertetése, mert csak ez biztosítja a korszerű agrárkapcsolatok kiépítésének és csatlakoztatásának lehetőségeit.*¹⁵

5. Agrárjogi oktatás

A rendszerváltást megelőző és a rendszerváltás időszakát követően az agrárjogi oktatás átalakult, a jogi szabályozásának megfelelően területei, irányai komplexebbé váltak, amely nemzetközi, uniós és hazai szintű ismeretköröket rendszertanilag feldolgozva a tananyag részének tekintjük és ennek megfelelően oktatjuk az egyetemi hallgatókat. Novotni Zoltán gondolatainak megfelelően járunk el, *„mely szerint az egyetemi oktatás és az ezzel összefüggő tudományos kutatás előtt olyan feladatok állnak, melyek csak elméletileg megalapozott rendszerbe foglalt és nemzetközi tapasztalatokra épülő tudományos munka eredményeként jöhetnek létre.*¹⁶

Az agrárjog oktatása során a kutatási eredményeket felhasználjuk és beépítjük a tananyagba, amelyet folyamatosan frissítünk, aktualizáló különösen a változó jogszabályi környezetre figyelemmel. Az egyes jogintézmények bemutatása során kitérünk a történeti fejlődés áttekintésére, a szabályozási kör különböző szintjeire értve ezalatt a nemzetközi és uniós területeket¹⁷ is és ennek megfelelően foglalkozunk a súlyponti kérdésekkel, a mezőgazdasági földek tulajdoni és használati viszonyaival, a mezőgazdasági üzemszervezés kérdéseivel, az érdekképviseleti rendszerrel, a mezőgazdasági nyilvántartásokkal és az ingatlan nyilvántartás vonatkozó területeivel, az agrártámogatási és hitelezési rendszerrel, az élelmiszerlánc szabályozással, az agrár és vidékfejlesztési jogban a szellemi tulajdon védelméről többek között.¹⁸ Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a

¹⁵ Novotni Zoltán: A magyar agrárjog fejlődésének vázlata, Magyar Közigazgatás. 1991. 3. sz. 280.o.

¹⁶ Novotni Zoltán: A magyar agrárjog fejlődésének vázlata, Magyar Közigazgatás. 1991. 3. sz. 280.o.

¹⁷ RAISZ Anikó (2012): A vízhez való jog aktuális kérdéseiről. In: CSAK Csilla (szerk.): Jogtudományi tanulmányok a fenntartható természeti erőforrások témakörében. Miskolc, Miskolci Egyetem, 151–159. o. RAISZ Anikó–SZILÁGYI János Ede (2012): Development of agricultural law and related fields (environmental law, water law, social law, tax law) in the EU, in countries and in the WTO. JAEL, 7 (12), 128–134. o.

¹⁸ CSAK Csilla (szerk.) (2010): Az európai földszabályozás aktuális kihívásai. Miskolc, Novotni Alapítvány. CSAK Csilla–HORNYÁK Zsófia (2013): Az átalakuló mezőgazdasági földszabályozás. Advocat (1-4), 12–17. o. CSAK Csilla–HORNYÁK Zsófia (2014a): A földforgalmi törvény szabályaiba ütköző mezőgazdasági földekkel kapcsolatos szerződések jogkövetkezményei. Östermelő (2), 10–11. o. CSAK Csilla–HORNYÁK Zsófia (2014b): Igényérvényesítés lehetőségei és határai a mezőgazdasági földforgalom körében - bírósági keretek. In: SZABÓ Miklós (szerk.) (2014): Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium = Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai. Tomus 14, Miskolc, Gazdász Elasztik Kft., 139–158. o. CSAK Csilla–NAGY Zoltán (2011): Regulation of Obligation of Use Regarding the Agricultural Land in Hungary. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 45 (2), 541–549. o., CSAK Csilla–SZILÁGYI János Ede (2013): Legislative tendencies of land ownership acquisition in Hungary. Agrarrecht Jahrbuch, 215–233. o., HORNYÁK Zsófia (2014): Grunderwerb in Ungarn und im österreichischen Land Vorarlberg. JAEL, 9 (17), 62–76. o. HORNYÁK Zsófia (2015): Die Voraussetzungen und die Beschränkungen des landwirtschaftlichen Grunderwerbes in rechtsvergleichender Analyse. CEDR Journal of Rural Law, 1 (1), 88–97. o. HORNYÁK Zsófia (2016): Földöröklési kérdések jogösszehasonlító elemzésben. In: SZABÓ Miklós (szerk.): Miskolci Egyetem

környezetvédelmi aspektusokat a környezetjog stúdió keretein belül taglaljuk - kiemelve jelenlegi témánk szempontjából - az agrárkörnyezetvédelem területeit. Mindezek alapján komplex és átfogó, de ugyanakkor súlyozott ismereteket kívánunk átadni a hallgatóknak, amellyel egy jelentős szabályozási területtel, társadalmi és gazdasági szempontból kiemelt jelentőségű területtel kapcsolatos jogi tudást szereznek meg.

6. Zárszó

Novotni Zoltán professzor úr gondolatai az 1990-es évek elején meghatározó jelentőségűek. Akkor levonható következtetései helytállóak és a kor színvonalának teljes mértékben megfelelőek. Professzor úr az agrárjog gazdasági jelentőségét emelte ki, de egyúttal utalt a termőföld védelem jelentőségére is. Az agrárjogi szabályozás gazdasági jelentősége vitathatatlan az élelmiszertermelés és az élelmiszerbiztonság központba helyezésével, amely mértékadó az emberi létfenntartás szempontjából. Az agrárjogi szabályozás gazdasági jelentőségén túl - különösen a mezőgazdasági földek tulajdoni és használati viszonyait tekintve - kiemelendő az is, hogy egy állam szuverenitási kérdéseit szempontjából is létfontosságú. A föld egy sajátos természeti erőforrás, amelynek mértéke, nagysága nem bővíthető, és az agrárjogi szabályozás - a mezőgazdasági földterületekre tekintettel - a földek a 80%-át érinti. Magyarország 9,3 millió hektár területéből a termőterület nagysága 7,5 millió hektár, ebből a mezőgazdasági területé 5,5 millió hektár (a fennmaradó területen erdőgazdálkodás folyik). A művelési ágak közül a szántó nagysága 4,5 millió hektár, amely a mezőgazdasági területnek a 81%-át képezi. Ezen területek tulajdoni és használati viszonyainak meghatározás létfontosságú a tulajdonosi személyi kör meghatározása szempontjából hazai és külföldi, tagállami állampolgárok viszonylatában. Ez a kérdéskör az amely a birtokstruktúra szempontjából meghatározó, egy állam szuverenitási relációjában nélkülözhetetlen.

A földvédelem kérdése ugyanakkor két aspektusból vizsgálható, egyrészt az élelmiszertermelés alapját képező kérdésből, másrészt környezetvédelmi szempontból. A föld védelmével kapcsolatos szabályozás mindkettőt figyelembe veszi. A környezetvédelmi törvény¹⁹ A földet mind környezeti elemet helyezi a középpontba, és alapvetően a talaj védelemre az a föld minőségi védelmére koncentrálna, szektoriális és integratív szempontból egyaránt. A föld védelméről szóló törvény²⁰ azonban a gazdasági szempontokat figyelembe véve a mezőgazdasági föld termelésből történő kivonására vonatkozó a szabályozást helyezi a középpontjába.

Doktoranduszok Fóruma: Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa. Miskolc, Miskolci Egyetem Tudományos és Nemzetközi Rektorhelyettesi Titkárság, 131–135. o. HORNYÁK Zsófia–PRUGBERGER Tamás (2016): A föld öröklésének speciális szabályai: In: JUHÁSZ Ágnes (szerk.): Az új Ptk. öröklési jogi szabályai. Miskolc, Novotni Alapítvány, 47–58.o.

¹⁹ 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól

²⁰ 2007. évi CXXIX. törvény a termőföld védelméről

Az agrárjogi szabályozásra az uniós csatlakozásunk nagy hatással volt és van, amely az agrárjog tárgyait érintő jogintézmények tekintetében eltérő súllyal, de meghatározó jelentőségűek. Sajnos Professzor Úr ezt az új szabályozási környezetet már nem érthette meg, de az agrárjog iránti elkötelezettsége és előremutató gondolatai meghatározóak számunkra. Ezzel a tanulmánnyal és az volt a célunk, hogy felidézzük az agrárjog témakörében kifejtett munkásságát.

Irodalomjegyzék

- Novotni Zoltán: A magyar agrárjog fejlődésének vázlatja, Magyar Közigazgatás. 1991. 3. sz. 275-280.o.
 - Fodor László: Agrárjog, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2005
 - Szilágyi János Ede: Változások az agrárjog elméletében? Miskolci Jogi Szemle 11. évfolyam (2016) 1. Szám, 36.o.
 - Olajos István (2006): The provisions of the Rural Development in connection with the agriculture in Hungary. JAEL 1 (1), 3–22. o., OLAJOS István (2007): A rendszerváltás és az agrártámogatások kapcsolata. In: CSÁK Csilla (szerk.): Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára. Miskolc, Novotni Kiadó, 279–289. o., OLAJOS István (2007): A vidék. In: Olajos István (szerk.): Vidékfejlesztési politika és támogatásának joga. Miskolc, Novotni Alapítvány, 30–34. o., OLAJOS István (2010): A KAP második pillére: a vidékfejlesztés. In: CSÁK Csilla (szerk.): Agrárjog. Miskolc, Novotni Alapítvány, 423–440. o.
 - Raisz Anikó (2012): A vízhez való jog aktuális kérdéseiről. In: CSÁK Csilla (szerk.): Jogtudományi tanulmányok a fenntartható természeti erőforrások témakörében. Miskolc, Miskolci Egyetem, 151–159. o.
 - Raisz Anikó–Szilágyi János Ede (2012): Development of agricultural law and related fields (environmental law, water law, social law, tax law) in the EU, in countries and in the WTO. JAEL, 7 (12), 128–134. o.
-
-